FOR USE WITH THE FORT STANWIX NM/ENGLISH STANDARD BROCHURE

Fort Stanwix National Monument

Karen/ ပုဏ္ဍိတ်,ကညီတလွန်

ကျေးဇူးတင်လိုပါကြောင်း

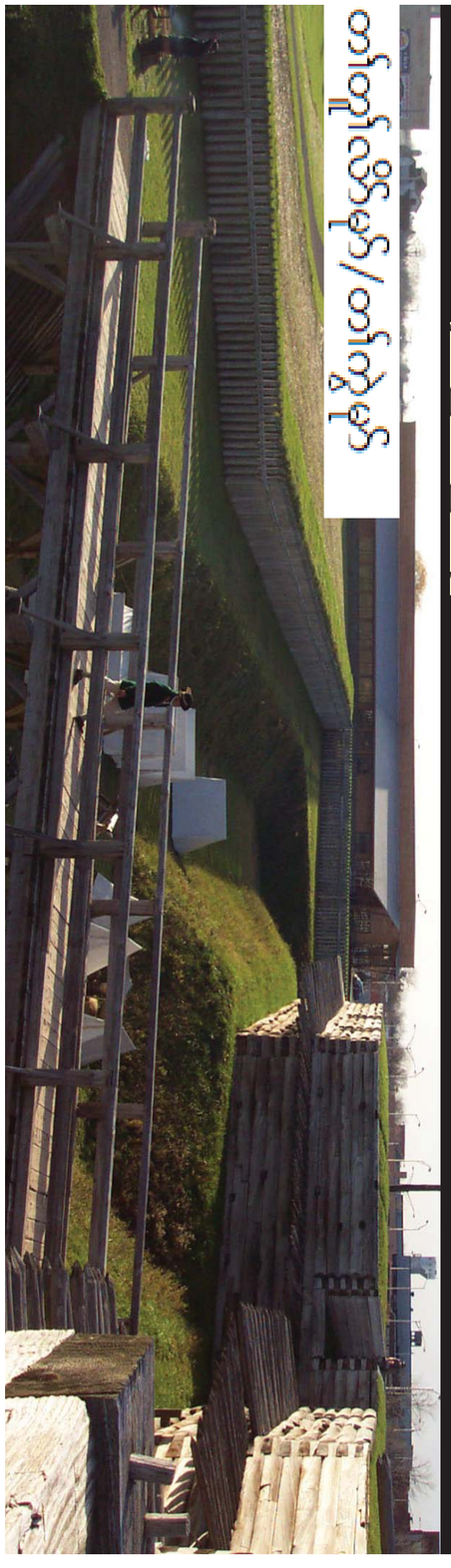

112 E Park Street
Rome, NY 13440
phone: 315-338-7730
web: www.nps.gov/fost

National Park Service
U.S. Department of the Interior

ကျွန်ုပ်ဘီဒီယိုလာရောက်ကြည့်ရှုခြင်း

ဖီး(ထ်)စတဲဝံး(စ်)သုံးကလားအံၤအိဉ်သူဉ်လီၤအသးဖဲရိ(မ်)ဝ့ၢ်ပူၤ, ညူယီးကိၢ်စဲဉ်, ဖကွ(မ်)အကျဲ (James Street) ဒီးအံရ်ဉ်ဘိလဲဘၢ်(ဒ်) (Erie Boulevard) အယၢၤနှဉ်လီၤ. ဝ့လဲး(ထ်)အဝဲၤလိၢ် (Willett Center) ဒီးဖီး(ထ်)နှဉ်တၢ်စးထိဉ်အိးထိဉ်ဒီၤဖဲ ၉း၀၀ တၢၤ ၁၇း၀၀ ကိးနံၤဒဲး, ဒီးမ့မ့်တၢ်စံးဘျူးစံးဖြိဉ်အမ့ၢ်နံၤ (အမဲရကၤကိၢ်စၢဖြိဉ်), ဒ်စ့ဘၢဉ် ၂၅ သိ, ဒီးယနူၤအါရံဉ် ၁ သိနှဉ်တၢ်တအိးထိဉ်ဒီၤဘဉ်နှဉ်လီၤ. အလိၢ်ဆိးထံးလၢကွဲဉ်ဖံဉ်ဒဲး(စ်) (GPS) အဂိၢ်လၢအတုၤထိဉ်ဆူဟ့ၢ သမ့ၢ်ဝဲလိၢ်ခိဉ်သ့ဉ်နှဉ်မ့ၢ်ဝဲ – 100 North James Street, Rome, NY 13440 နှဉ်လီၤ. ကိၢ်စဲဉ်အကျဲမ့ၢ်ဆူရိမ့ၤအပူၤ လၢအနိဉ်ဂံၢ်မ့ၢ် (၂၆, ၄၆, ၄၉, ၆၉, ၃၆၅ ဒီး ၉၀) တဖဉ်ကဆ့ၢနၤဆူလၢ်ထူဉ်တၢ်သူဉ်ထိဉ်အိဉ်အလိၢ်နှဉ်လီၤ. လၢကလဲၤဆူရိမ့ၤအဂိၢ်မ့ၢ်စးထိဉ်ဟဲလၢကျဲမ့ၢ်ဒိဉ်နိဉ်ဂံၢ် (၉၀) နှဉ်, ဒီးထိဉ်သိလ့ဉ်ဖဲသိလ့ဉ်ပတ့ာ်အလိၢ်နိဉ်ဂံၢ် ၃၂ ဖဲဝဲး(စ်)မိတၤလဲ(နှ်) (Westmoreland), ညူယီးကိၢ်စဲဉ် ဒီးလဲၤဟ်ထွဲတၢ်ပနိဉ်တဖဉ်ဆူရိမ့ၤဝ့ၢ်ပူၤနှဉ်တက့ၢ်. ဝ့ၢ်မ့ၢ်အတၢ်ပတ့ာ်သိလ့ဉ်အလိၢ်အိဉ်ဝဲလၢတၢ်လိၢ်တယံၤတဘူးဖဲတၢ်ကွၢ်စိလၢ်ထူဉ်တၢ်သူဉ်ထိဉ်ဖျါဝဲအလိၢ်နှဉ်လီၤ. အိဉ်စ့ၢ်ကိးဒီးသိလ့ဉ်ဘၢး(စ်)ပတ့ာ်အလိၢ်ဖဲလုးဘၢးထံဉ်ကျဲ (Liberty Street) လၢအဘူးဒီးတၢ်လိၢ်နှဉ်စိၤစုၤအိဉ်ဝဲတၢ်သူဉ်ထိဉ်နှဉ်ခံဖျၢ်ဉ်နှဉ်လီၤ. အိဉ်ဒီးအဲ(မ်)ထြး(ခ်)လ့ဉ်မ့ဉ်ဆူသနှဖဲကျဲမ့ၢ်ဖးဒိဉ်အယၢၤ, လၢအစိၤစုၤယံၤဒီးတၢ်ကွၢ်ကိလိၢ်တမံးလၢ်နှဉ်လီၤ. ကဘီယူၤဒီးလဲအသနှအဘူးကတၢ်တဖျၢ်ဉ်နှဉ်အိဉ်ဝဲဖစ်ဉ်ရှဉ်ခ့ူဉ်, ညူယီးကိၢ်စဲဉ် (Syracuse, N.Y) နှဉ်လီၤ.

မ့ၢ်အဲဉ်ဒီးသ့ဉ်ညါအါထိဉ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဂိၢ်

လံာ်တားနိဉ်ဂံၢ်
Fort Stanwix National Monument
112 E Park Street
Rome, NY 13440
USA

လီတဲစိနိဉ်ဂံၢ်
1-315-338-7730

ဟ့ၢ်ယဲၤသနှ
www.nps.gov/fost
www.nps.gov/revwar
www.nps.gov

လၢကကတ်ာ်ကတီၤဒီးတဲကျိ်ထံတၢ်အဂိၢ်

ဖီး(ထ်)စတဲဝံးထံလိၢ်ကိၢ်ပူၤတၢ်သူဉ်ထိဉ် (Fort Stanwix National Monument) တဲဖျါထိဉ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်အရှဒိဉ်နိၢ်မးဘဉ်ယးဒီးအမဲရကၤတၢ်စံဉ်စိၤတဲစိၤလၢအတၢ်နၢ်ပၢ်အီၤကီနှဉ်လီၤ. ကရ့ၢ်ကရၢဒီးခၢဉ်စးကရၢအါဖု, လၢအမ့ၢ်ပဒိဉ်အတၢ်ကရၢကရိဒီးပှၤနိၢ်တဂၤပၢတၢ်ကရၢကရိ, လၢအဟဲလၢညူယီးကိၢ်စဲဉ်အပူၤဒီးလၢမ့ၢ်ထိဉ်အမဲရကၤကိၢ်စၢဖြိဉ်အပူၤတၢ်လိၢ်တဖဉ်, မၤသကိးတၢ်ဒီးကရၢ်အံၤလၢကတဲဖျါထိဉ်ဝဲအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤသနၢဉ်တဖဉ်ဘဉ်ထွဲဒီးတၢ်နှ*သါအံၤဒီပၢၤယၢ်ကတီၤက့ၢ်ဝဲတၢ်စံဉ်စိၤတဲစိၤအလိၢ်ကဝီၤတဖဉ်အံၤနှဉ်လီၤ. မ့ၢ်အဲဉ်ဒီးသ့ဉ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးဘဉ်ယးဒီး ဖီး(ထ်)စတဲဝံး(စ်)သုံးကလားဒီးပှၤမၤလၢ်အိဉ်ကိၢ်အစိၤအမဲရကၤတၢ်စံဉ်စိၤတဲစိၤအဂိၢ်, လဲၤကွၢ်ကရၢမၤသကိးတၢ်အပှာ်ယဲၤသနှတဖဉ်အပူၤ, စးထိဉ်လၢလိၢ်ကဝီၤတၢ်စံဉ်စိၤပှၤတၢ်ကရၢကရိတဖဉ်ဆူကိၢ်စဲဉ်ဒီး ထံလိၢ်ကိၢ်ပူၤတၢ်ကွၢ်ကီလိၢ်ကရၢ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလီၤလီၤဆီဆီလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘဉ်ယးဒီးကရၢ်အံၤ အကရၢလၢအမၤသကိးတ' ဒီးအီၤတဖဉ်အဂ့ၢ်နှဉ် ဘဉ်သ့ဉ်သ့ဉ်တၢ်မၤနှ*အီၤသ့လၢကရၢ်အံၤအပှၤမၤတၢ်ဖိအအိဉ်နှဉ်လီၤ.

မဲရှနၢ်(စ်)ဝ့လဲး(ထ်)တၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲဉ်ကျိၤတၢ်ဟ်ကီၤတဖဉ်ဒီးတၢ်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့ဝဲၤလိၢ် (Marinus Willett Collections Management and Education Center) လၢတၢ်အိးထိဉ်အီၤဖဲ ၂၀၀၅ နံဉ်အပူၤအံၤမ့ၢ်ဝဲတၢ်ကရၢကရိလၢအမ့ၢ်ထံလိၢ်ကိၢ်ပူၤတၢ်ကွၢ်ကီလိၢ်ကရၢ်အတၢ်မၤ (National Park Service) ကရၢ, ဝ့ၢ်ရိမ့ၤ (City of Rome), အီ(နှ်)အံၤ်ဟိဉ်ကဝီၤ (Oneida County), ညူယီးကိၢ်စဲဉ်, ဒီးအိဉ်နဲၤ်အ့ၤယၢ်စၢဖြိဉ်ကရၢ (Oneida Indian Nation) အတၢ်မၤသကိးတၢ်အစၢနှဉ်လီၤ. ဝဲၤလိၢ်အံၤ်အိဉ်ဒီးတၢ်မၤတၢ်ထံဉ်လိာ်မၤညိနှ*်ထိဉ်သးလၢပှၤတမ့ုၤအဂိၢ်ဒီးတၢ်ကွၢ်ကီသ့ဉ်တဖဉ်အလိၢ်, ဒီးပဉ်ယှာ်စ့ၢ်ကိးဒီးတၢ်ဟ်ကီၤတၢ်ဂီၤတၢ်ဖိဉ်အလိၢ်လၢအိဉ်ဒီးတၢ်စံဉ်စိၤအဂီၤအါနှ*်အဘှ*ဉ် ၄၀၀,၀၀၀ လၢကရၢ်အတၢ်ကွၢ်ကီလိၢ်တၢ်ဟ်ကီၤအကျါနှဉ်လီၤ.

ဖီး(ထ်)စတဲဝံးထံလိၢ်ကိၢ်ပူၤအတၢ်သူဉ်ထိဉ်အံၤမ့ၢ်ဝဲဒဉ်ကရၢ်ခဲလာ်ကအိဉ် ၄၀၀ ကရၢ်ယဉ်ယဉ်အကျါတဖျၢ်ဉ်လၢထံလိၢ်ကိၢ်ပူၤတၢ်ကွၢ်ကီအကရၢ်အကျဲသနှ (National Park System) အပူၤနှဉ်လီၤ. ထံလိၢ်ကိၢ်ပူၤတၢ်ကွၢ်ကီအကရၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤကဟုကယာ်ဝဲတၢ်လိၢ်တၢ်ကျဲလီၤလီၤဆီဆီသ့ဉ်တဖဉ်လၢပှၤအမဲရကၤဖိသ့ဉ်တဖဉ်ဟ်ကီၤဝဲအံၤမ့ၢ်ဒ်သိးဒီးပှၤခဲလာ်ကလဲၤခီဖျိုဘဉ်ဝဲပတၢ်နှ*သါအံၤအဂိၢ်နှဉ်လီၤ. ထံလိၢ်ကိၢ်ပူၤတၢ်ကွၢ်ကီအကရၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤ (National Park Service) အတၢ်ပညိဉ်မ့ၢ်ဒ်သိးကပၢၤယာ်ကတီၤဒိုးဒီသးဒၢနှ*ဆၢဉ်ဒီးလုၢ်လၢ်ထူသနှ*ဆဲးလၢအတၢ်အိဉ်ယၢၤသ့ဉ်တဖဉ်လၢစိၤခဲအံၤဒီးပှၤလၢခံအစိၤသ့ဉ်တဖဉ်ကမ့ာ်လၢသးခုဘဉ်ဝဲ, ကအိဉ်ဒီးတၢ်ဆိကမိဉ်သးသဟီဉ်အသီဒီးကဒိးနှ*်တၢ်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့အဂိၢ်နှဉ်လီၤ. လဲၤထိဉ်ကွၢ်ဆု www.nps.gov ဒ်သိးဒီးကမၤလိနှ*်အါထိဉ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘဉ်ယးဒီးတၢ်ကွၢ်ကီအကရၢ်တဖဉ်ဒီးထံလိၢ်ကိၢ်ပူၤတၢ်ကွၢ်ကီအကရၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤတၢ်တိ်ကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်လၢအမဲရကၤကိၢ်စၢဖြိဉ်အကိၢ်အမဲရကၤပှၤတဝၢတဖဉ်တက့ၢ်.

တၢ်ယုထံဉ်သ့ဉ်ညါကရၢ်အံၤအဂ့ၢ်ဒီးတၢ်လၢနကြၢးသ့ဉ်ညါလၢနတၢ်ပူၤဖျဲးအဂိၢ်.

ကျဲစၢၤလၢအလဲၤဆူဖီး(ထ်)သုံးကလားအံၤနှဉ်ပှၤကဘဉ်ဟးလၢခိဉ်မိၢ်ကိ*ဖိစးထိဉ်လၢမဲရှနၢး(စ်)ဝ့လဲး(ထ်)ဝဲၤလိၢ် (Marinus Willett Center) နှဉ်လီၤ. ကျဲဖ့ဉ်ကိ*ဖိသၢဘိအိဉ်ဝးတရံးဝဲဖီး(ထ်)တၢ်သူဉ်ထိဉ်အံၤနှဉ်လီၤ. ကျဲတၢတဘိနှဉ်မ့ၢ်ကျဲလဲၤဆူအီ(နှ်)အံၤ်တၢ်စိ*ထိဉ်စိ*်လီၤအလိၢ် (Carrying Place) တကျ*်နှဉ်လီၤ. အဂၤခံဘိတခီအိဉ်ဒီးပှၤတဲကျိ*ထံစၢၤဝဲတၢ်မၤအသးသ့ဉ်တဖဉ်လၢတၢ်ကဝီၤခးတၢ်ဖဲ ၁၇၇၇ နံဉ်အပူၤအဂ့ၢ်နှဉ်လီၤ. ကိးနံၤဒဲးကရၢ်အပှၤမၤတၢ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်ထီဘိဟ်လီၤဝဲတၢ်ဆၢကတီၤလၢကတဲကျိ*ထံတၢ်အဂိၢ်, အယ်ာ်ကတၢ်မ့ၢ်ဝဲ ၄၅ မံးနံးနှဉ်လီၤ. သံကွၢ်ပှၤမၤတၢ်ဖိလၢအလီၤမူဒၤါလၢပှၤတမ့ုၤဝဲၤလိၢ်ခၢဉ်သးတဂၤလၢနကသ့ဉ်ညါဘဉ်နံၤအဝဲနှဉ်အိဉ်ဒီးတၢ်ဟ့ဉ်တၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျၤခဲလၢ်လၢအဆၢကတီၤ်မတၢဒီးအလိၢ်အကျဲဖဲလဲဉ်နှဉ်တက့ၢ်. ကရၢ်အံၤ်ပှၤလၢအနိ*်ခိခ်ိဉ်နှ*ဉ်က့ၢ်ဂီၤတလၢတပဲ့ၤဘဉ်တဖဉ်စ့ၢ်ကီးဟဲဟးဝဲသ့, ဒီးအိဉ်ဒီးတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျၤအါမံၤလၢပှၤလၢအမဲာ်တထံဉ် မ့တမ့ၢ် နၢ်တဟူဘဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အဂိၢ်နှဉ်လီၤ. ဆဉ်ဖိကိ*ဖိလၢတၢ်စူးကါအီၤလၢတၢ်မၤအဂိၢ်တဖဉ်တၢ်ကွဲမ့ာ်တူ*်လိ*်အီၤလၢကရၢ်အတၢ်သူဉ်ထိဉ်ကိးဖျၢ်ဉ်ဒဲးအပူၤနှဉ်လီၤ. ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖဉ်အိဉ်ဝဲ လၢကတိစၢၤမၤစၢၤတၢ်အဂိၢ်နှဉ်လီၤ.

မ့ၢ်လၢဖီး(ထ်)သုံးကလားအံၤမ့ၢ်ဒဉ်တၢ်ဘ့ီဂ့ၤထိဉ်ကၤ့ၤအီၤအယိအိဉ်ဝဲဒီးတၢ်လီၤဘဉ်ယိဉ်အလိၢ်တဖဉ်လၢနကဘဉ်ပလိၢ်နသးနှဉ်လီၤ. ဟိဉ်ခိဉ်အဖီခိဉ်လၢဖီး(ထ်)တၢ်လိၢ်ဝးဝးအါတက့ၢ်တဘျ*ဘဉ်ဒီးတယူဘဉ်, အယိဝံသးစူၤဟးအီၤလၢတၢ်ပလိၢ်ပဒီအပူၤတက့ၢ်. တၢ်လိၢ်အါတီၤလၢဖီး(ထ်)အပူၤဘဉ်တၢ်တ့အီၤလၢသ့ဉ်– အယိပလိၢ်သးဘဉ်ယးဒီးအရှဉ်အဒ့တဖဉ်တက့ၢ်. ဟ်ဖိသဉ်ယံၤဒီးတၢ်ရူဉ်ဖးဒိဉ်ဒီးမျိ*်တဖဉ်, ဒီးလၢတၢ်ဒ့ဉ်မ့ဉ်ဆူလိၢ်တဖဉ်အချ, ဒီးဖဲတၢ်ဒုးနဲဉ်တၢ်စုကဝဲၤတဖဉ်အခါဟ်ထွဲတၢ်နဲဉ်ကျဲတဖဉ်တက့ၢ်. လၢဖီး(ထ်)အပူၤအံၤ်တအိဉ်ဒီးတၢ်အိဉ်မ့ာ်အိဉ်ပ့ီဉ်အလိၢ်ဘဉ်. ဆဉ်ဖိကိ*ဖိဘုဉ်ကွၢ်ကီတဖဉ်တၢ်ကဘဉ်စၢယာ်ဒီးမိၤယာ်အီၤဒီးကဘဉ်အိဉ်လၢတၢ်သူဉ်ထိဉ်အကျဲစၢၤတဖဉ်အချၢနှဉ်လီၤ. လၢတၢ်သူဉ်ထိဉ်တဖဉ်အပူၤ, ယှာ်ဒီးတၢ်လိၢ်တတီၤလၢ်လၢ်လၢဖီး(ထ်)အပူၤ မ့တမ့ၢ် ပှၤသမ့ၢ်ဝဲၤလိၢ်ခၢဉ်သးနှဉ်တၢ်တဟ့ဉ်အခ့ဲးလၢပှၤကအီမိာ်ဘဉ်နှဉ်လီၤ.

အိုင်နိုဒါတာစီဟိုထီဝင်စီဟလီးအလီ (Oneida Carrying Place), တာဇုန်စားယုမ်းလာ်လားအလဲလာ်ကွာ်ကလံးစီးအမဲရကား

လားအနံ့ဝ်လားအကထိသ့ဝ်တဖဝ်အပူးတၢ်အကျိုးလားအဒုးစဲဘူးမိဉ်ဟိဉ် (Mohawk) ကျိုဒီးပူးခြဉ်(ခ်) (Wood Creek) ကျိုအံၤမ့ၢ်တၢ်လိၢ်အဆၢအရ၃ိဉ်မးတတီၤလၢပှၢ်ကလဲၤထိဉ်က့ၤလိၤလၢအဲးတလါတံးမးသမံးဒီးကမါအိဉ်ထ့ရံဉ်အိဉ်အဘၢဉ်စၢၤအဂီ၊နှဉ်လိၤ. ပှၢ်လဲၤတၢ်ဖိသ့ဝ်တဖဉ်စူးကါဝဲကျဲလၢပှၢ်လဲၤထိဉ်က့ၤလိၤအါတဘိအံၤခီဖျိုဝဲအီ(နှ်)အံၤ၁်အုၤယၢ်အတၢ်ပၢအပူးလၢကစိ၁်ခီဝဲပနှ်ာ်ဒီးတၢ်ကစိ၁်သ့ဝ်တဖဉ်, ယုာ်ဒီးတၢ်ဆူးတၢ်ဆါသ့ဝ်တဖဉ်ဆူပှၢ်အဂုၤအဂၤလၢတၢ်လိၢ်ယံၤသ့ဝ်တဖဉ်အအိဉ်နှဉ်လိၤ. ဖဲပှၢ်ယူရပၤဖိသ့ဝ်တဖဉ်ဟဲနှ်ာ်လိၤအဆၢကတီၤအဝဲသ့ဝ်ကိးတၢ်အကျိုးအံၤအမံၤလၢအိဉ်နဲ၃်တၢ်စီ၁်ထိဉ်စီ၁်လိၤအလိၢ် (Oneida Carrying Place) ဒီးသူ့ဝ်ထိဉ်ဝဲတၢ်ဆၢကတီၤအရ၃ိဉ်နီ၊်မးတကတီၤလၢအမဲရကၢတၢ်စံဉ်စီၤတဲစီၤအပူး – မ့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၤတကတီၤလၢထံကိၢ်သ့ဝ်တဖဉ်ဒုးတၢ်လၢကမၤနှ်ၢ်ပၢဘဉ်ဝဲတမ့ၢ် အိဉ်နဲ၃်တၢ်စီ၁်ထိဉ်စီ၁်လိၤအလိၢ်ဘဉ်, ပဉ်ယုာ်စ့ၢ်ကီးမိဉ်ဟိဉ်တၢ်ပၢခိဉ်လၢအမ့ၢ်ဝဲထံကိၢ်ယုဘ့ဉ်အသိဉ်မ့ၢ်ကရၢအထံအကိၢ်, ဒီးကလံးစီးအမဲရကၢတၢ်အိဉ်ယၢၤထူးတီၤသ့ဝ်တဖဉ်စ့ၢ်ကီးနှဉ်လိၤ. လၢတၢ်ဝဲၤလိ၁်အံၤအပူးစတဲဝံး(စ်)သုးကလၢ (Fort Stanwix) ကမ့ၢ်ဝဲတၢ်လၢအမၤမူဒါအရ၃ိဉ်မးတမံၤနှဉ်လိၤ.

ဟီဉ်ခိဉ်တၢ်ဒုးတဘျီ

တၢ်ဝဲၤလိ၁်အံၤစးထိဉ်အိဉ်ထိဉ်ဖဲ ၁၇၅၄ နံ့ဉ်တၢ်ကိၢ်ခါအဆၢကတီၤ, ဖဲဖြဉ်စ့ဉ်ဒီးဝၤကြိုနံယါမၤလၢ်အိဉ်ကိၢ်အသုးမ့ၢ်သ့ဝ်တဖဉ်ဘဉ်သဂၢ်ခးလိ၁်သးဖဲ ဖဲစံၤလဘါနံယါမ့ၢ်နှ်ာ်ကလံၤထံးတၢ်လိၢ် ဒီးဒုးအိဉ်ထိဉ်ဝဲတၢ်ဒုးလၢတၢ်စးထိဉ်သ့ဝ်ညါအီၤလၢအမ့ၢ်ဖြဉ်စ့ဉ်ဒီးအုၤယၢ်တၢ်ဒုးနှဉ်လိၤ. တုၤလီၤလၢ ၁၇၅၆ နံ့ဉ်နှဉ်, တၢ်ဒုးအံၤရၤလီၤအသးလၢကိၢ်ယူရပၤအပူး, ဖဲတၢ်သ့ဝ်ညါအီၤဒ်အမ့ၢ်ခွံနံ့ဉ်တၢ်ဒုး (Seven Years War) နှဉ်လိၤ. တနံ့ဉ်ဃီအတိၢ်ပူး, ဖြဉ်စ့ဉ်ဒီးအဝဲသ့ဝ်အသိဉ်မ့ၢ်အမဲရကၢအုၤယၢ်တဖဉ်နှာ်လိၤဒုးဝဲမိဉ်ဟိဉ်တၢ်ပၢခိဉ်ဒီးစးထိဉ်မၤဟးဂီၤဝဲဘြီးထံး(ရ်) အသုးကလၢသ့ဝ်တဖဉ်လၢအအိဉ်ဆိလိၤအသးဖဲအီ(နှ်)အံၤ၁်တၢ်စီ၁်ထိဉ်စီ၁်လိၤအလိၢ်ဒီးဂ္ဂၢမဲ(နှ်)ဖျုး(ထ်) (ဟၢးခ့မၢ်, ညူယီးကိၢ်စဲ၃်) (German Flatts (Herkimer, N.Y.)) အပူးနှဉ်လိၤ. လၢတၢ်ခိဉ်ဆၢက့ၤအဂီ၊, တၢ်မၤလီၤဘြီးထံး(ရ်)အသုးက့ခိဉ်သုးခိဉ်ကွီ(နှ်)စတဲဝံး(စ်) (John Stanwix) လၢကဘှိထိဉ်ဝဲသုးကလၢၤတတီၤလၢအီ(နှ်)အံၤ၁်တၢ်စီ၁်ထိဉ်စီ၁်လိၤအလိၢ်ဖဲ ၁၇၅၈ နံ့ဉ်အပူးနှဉ်လိၤ. စတဲဝံး(စ်)အသုးကလၢၤအံၤဆိကတီၤကွာ်ဝဲဖြဉ်စ့ဉ်အတၢ်ထိဉ်ဒုးတဖဉ်ဒီးဒုးအိဉ်ထိဉ်ဝဲတၢ်လိၢ်လၢအဂၢ်ခၢဉ်သနၢ်ဉ်တတီၤလၢဘြီးထံး(ရ်)သုးဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဟူးတၢ်ဝဲၤတဖဉ်အဂီ၊နှဉ်လိၤ.

၁၇၆၈ နံ့ဉ်အလ၁်ယံးယ၁်

ဖဲဖြဉ်စ့ဉ်ဒီးအုၤယၢ်တၢ်ဒုးဝံၤဝဲဖဲ ၁၇၆၃ နံ့ဉ်အခါ, ဖြဉ်စ့ဉ်ဘဉ်ဟ့ဉ်လိၤကွာ်ဝဲအတၢ်ယ့ထိဉ်ခဲလၢ်လၢကလံၤစီးအမဲရကၢမံးစံးစပဲ၁်ထံကျိမ့ၢ်ထိဉ်တကပၤဆူဘြီးတ့ဉ်အစုပူးနှဉ်လိၤ. မ့ၢ်နှ၁်သက့, အမဲရကၢအုၤယၢ်လၢအမ့ၢ်ဖြဉ်စ့ဉ်အသိဉ်မ့ၢ်ဖဲတၢ်ဒုးအဆၢကတီၤတဖဉ်အတၢ်သူ့ဝ်တမံသးတမံစးထိဉ်အိဉ်ထိဉ်ဝဲဒိဉ်ဒိဉ်ကလ၁်လၢဘြီးထံး(ရ်)အကျဲသနူတဖဉ်အဖိခိဉ်ဒီး စးထိဉ်ဝဲ တၢ်ပၢ်ဆၢအတၢ်ဒုးထိဒါဘြီးထံး(ရ်)နှဉ်လိၤ. ဖီထံအဲး(ခ်)အတၢ်ပူထိဉ် (Pontiac's Rebellion) အံၤဒုးအိဉ်ထိဉ်ဝဲ ၁၇၆၃ နံ့ဉ်စီၤလိဉ်စီၤပၤအတၢ်ထုးထိဉ်ရၤလိၤတၢ်ကလု၊ (Royal Proclamation of 1763), လၢအတပဉ်ယုာ်ဒီး အဲကလံး အတၢ်ဟဲနှ်ာ်လိၤဆိ လိၤသးလၢအဲဖီလ့ခ္ဒါ(နှ်) (Appalachians) မ့ၢ်နှ်ာ်တကပၤနှဉ်လိၤ. ဖဲ ၁၇၆၈ နံ့ဉ်အပူး, ဒ်သိးဒီးတၢ်ကယ့ဉ်လိၤဘ့ါလိၤ တၢ်ဘဉ်ဂ်ာ်ဂူ်လၢအုၤယၢ်ဖိဒီးဘြီးထံး(ရ်)ပှၢ်နှ်ာ်လိၤအိဉ်ဆိးဖဲနှဉ်, လၢအမ့ၢ်ပှၢ်နှ်ၢ်ပၢစိကစီၤလၢ အရဲဉ်ကျဲၤအုၤယၢ်ဖိတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ဝီတ ဖဉ်အဂီ၊စၢ်(ရ်)ဝ့လယၢ် ကွီ(နှ်)စၢ်(နှ်) (Sir William Johnson) ထံဉ်လိ၁်တဲကျဲၤတၢ်လၢ လ၁်ယံးယ၁်တဘ့ဉ်အဂီ၊ဖဲစတဲဝံး(စ်)သုးကလၢၤလၢခဲအံၤတၢ်ဟ်တ့ၢ်ကွာ်အီၤ, ဒီးဖဲထံကိၢ်ယုဘ့ဉ်အသိဉ်မ့ၢ်ကရၢသးလီၤ ပလိ၁်လၢကဟ့ဉ်လိၤ ကွာ်ဝဲတၢ်လိၢ်တၢ် ကျဲလၢထံကျိအိဉ်ဟါယိဉ် (Ohio River) အမ့ၢ်ထိဉ်ဒီးကလံၤထံးသ့ဝ်တဖဉ်နှဉ်လိၤ. တၢ်အံၤဒုးသူ့ဝ်ထိဉ် သးဟ့ဝဲကလု၁်ဒူ့ဉ် လၢအအိဉ်ဆိးလၢတၢ်လိၢ်သ့ဝ်တဖဉ်အံၤအပူး, ဒီးဒုးအိဉ်ထိဉ်ဝဲတၢ်ပတိၢ်တခါလၢ ခါဆူညါတၢ်ဘဉ်ဂ်ာ်ဂူ်သ့ဝ်တဖဉ်အဂီ၊နှဉ်လိၤ.

အမဲရကၢအတၢ်ပၢ်ဆၢတၢ်ရ

အမဲရကၢအတၢ်ပၢ်ဆၢယ်ာ်ဝဲလၢယီးနံ့ဉ်အတိၢ်ပူးစးထိဉ်လၢလဲးစ့ထၢဉ် (Lexington) ဒီး ခ်ိ(နှ်)ခ်ီး(ဒ်) (Concord) ဖဲ ၁၇၇၅ နံ့ဉ်ဒီးဝံၤဝဲဖဲတၢ်မၤဂ့ၢ်ဖဲရံး(စ်)အလ၁်ယံးယ၁်ဖဲ ၁၇၈၃ နံ့ဉ်အပူးနှဉ်လိၤ. ဖဲ ၁၇၇၆ နံ့ဉ်အပူး, ဖဲကိၢ်မိၢ်ပှၢ်ခီကရဲး (Continental Congress) ဂ့ၢ်လိ၁်သကိးဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ဘဉ်ယးထံလိၢ်ကိၢ်ပူးတၢ်သဘ့ၢ်အခါ, အဝဲသ့ဝ်ဟ့ဉ်လိၤတၢ်ကလု၁်ဆူသုးခိဉ်ဝဉ်ရ့ဉ်ထၢဉ်လၢကဘှိထိဉ်က့ၤဝဲစတဲဝံး(စ်)အသုးကလၢၤဒ်သိးဒီးကဒီသဒၢဝဲထံကိၢ်လၢအအိဉ်ထိဉ်အံၤအမ့ၢ်နှ်ာ်ကလံၤစီးကိၢ်ဆၢတကပၤဒီးဒ်သိးကမၤဂၢ်ကျၢၤထိဉ်က့ၤဝဲခိဉ်တယ၁်တခါလၢခါဆူညါတၢ်မၤဒိဉ်ထိဉ်လ၁်ထိဉ်တၢ်လၢမ့ၢ်နှ်ာ်တကပၤအဂီ၊နှဉ်လိၤ. သုးကလၢၤအံၤတၢ်ယုၢ်ကဒါက့ၤအမံၤဆူ ဖီး(ထ်) ၃ချ၀ၢ်လၢ်သုးကလၢၤ (Fort Schuyler) လၢတၢ်မၤလၢကဝိၤက့ၤ သုးခိဉ်ဒိဉ်စိဖံလံး(ဖ်)၃ချ၀ၢ်လၢ်၊ (Major General Philip Schuyler), လၢအမ့ၢ်သုးမ့ၢ်အကလံၤစီးဝဲၤကျိၤအသုးခိဉ်အဂီ၊နှဉ်လိၤ.

၁၇၇၇ – ၅. တၢ်ဆီတလဲအိဉ်ထိဉ်လၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအကျဲယဉ်တရံးသးအလီ

ဖဲ ၁၇၇၇ နံ့ဉ်တၢ်ကိၢ်ခါအဆၢကတီၤ, ဘြီးထံး(ရ်)အသုးခိဉ်ဒိဉ်ဂ့ၢ်ဘဉ်ရံ့ဉ် အဲး(စ်)ထံဉ် လဲးကျၢ၁် (Barry St. Leger) (လၢအဖိဉ်ပတြိ၁်တစိ၁်တလိ၁်ဝဒဉ်သုးကဲ့ခိဉ်အလိ၁်အလၢ) ဟံးစုနဉ်ကျဲဝဲသုးမ့ၢ်တဖုဆူမိဉ်ဟိဉ်တၢ်ပၢခိဉ်အပူးဒ်အမ့ၢ်သုးခိဉ်ကျၢ်ဂ့ၢ် ကွီ(နှ်) ဘၢ်ကွဲ၁်(နှ်) (John Burgoyne) အတၢ်ရဲ၁်တၢ်ကျဲၤအကျါတမံၤလၢကဟံးနှ်ၢ်ပၢဝဲညူယီးကိၢ်စဲ၃်အဂီ၊နှဉ်လိၤ. သုးမ့ၢ်တဖုအံၤခဲလၢ်အနီ၃်ဂ်ၢ်အိ၃် ၈၀၀ ယ၃်ယ၃်လၢအမ့ၢ်ဘြီးထံး(ရ်), ကျၢမနံ့ဉ်, ခဲနဒ၁်သုးတဖဉ်, ပှၢသးတီဒီးဘြီးထံး(ရ်)အသုးတဖဉ်, ဒီးအမဲရကၢအုၤဒယၢ်ဖိအသုး ၈၀၀ ဂၤလၢအဟဲလၢညူယီးဒီးကြီး(ခ်)လ့း(ခ်) (Great Lakes) ဟီဉ်ကဝိၤသ့ဝ်တဖဉ်နှဉ်လိၤ. ဖီး(ထ်) စတဲဝံးအသုးကလၢၤလၢတၢ်မၤနှ်ၢ်က့ၤအီၤအံၤဘဉ်တၢ်ပၢၤယ၁်အီၤဂၢ်ဂၢ်ကျၢၤကျၢၤလၢကိၢ်မိၢ်ပှၢ်အသုးဖိ ၈၀၀ ဂၤယ၃်ယ၃်လၢအဘဉ်တၢ်ပၢဆ့ၢ်အီၤလၢသုးခိဉ်ဒိဉ်စိ ဖံထၢဉ်ကဲးစ်ဉ်ဘီး(ထ်) (Peter Gansevoort), ဒီး အဲး(စ်)ထံဉ် လဲးကျၢ၁်လဲၤကဝိၤယ၁်ဝဲသုးကလၢၤအံၤဖဲလါအီကျ၁် ၃ သီအနံၤနှဉ်လိၤ.

ဖဲလါအီကျ၁် ၆ သီအနံၤ, ထြယီ၊(နှ်) ခီထ၁် (Tryon County) သုးမ့ၢ်လၢအဘဉ်တၢ်တိခိဉ်ရိဉ်ခဲအီၤလၢသုးက့ခိဉ် နံ့ခိုးလဉ်ဟၢဉ်ခ့မၢ် (Nicholas Herkimer) လဲၤလီၤလၢကမၤစၢၤဝဲ ဖီး(ထ်) စတဲဝံး(စ်) သုးကလၢၤအဂီ၊, ဘဉ်ဆဉ်ဘဉ်တၢ်ခိုးခးအီၤလၢပှၢသးတီဒီးဘြီးထံး(ရ်)အသုးဒီးအုၤဒယၢ်ဖိအသုးတဖဉ်ဖဲအဘူးဒီးအီ(နှ်)အံၤ၁်သစီ, လၢအီရံးစခ၃်(Oriska) ဟီဉ်ကဝိၤနှဉ်လိၤ. အီရံးစခ၃်တၢ်ဒုးလၢအဆီဉ်သနံ့ၤသုးမ့ၢ်အဝဲနှဉ်လၢကဝုၤက့ၤအလိၢ်ခံအံၤမ့ၢ်တၢ်ဒုးလၢဟံဉ်ဖိယီဖိကဒဲကဒဲ, တံၤသကိးဒီးဟံဉ်ဘူးယီတံ၁်ကဒဲကဒဲဒုးလိ၁်ယၤလိ၁်က့ၤအသးနှဉ်လိၤ. ထံကိၢ်ယုဘ့ဉ်သိဉ်မ့ၢ်ကရၢအပှၢသ့ဝ်တဖဉ်စ့ၢ်ကီးဒုးလိ၁်ယၤလိ၁်က့ၤအသးကဒဲကဒဲ, မၤဟးဂီၤကွာ်ဝဲတၢ်ယူတၢ်ဖိးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ခုဉ်လၢအစၢဖိ့ဉ်အဝဲသ့ဝ်လၢယၤဖိ့ဉ်နံ့ဉ်သ့ဝ်တဖဉ်အပူးအံၤနှဉ်လိၤ. ဖဲတၢ်ဒုးအဆၢကတီၤ, သုးခိဉ်ဒိဉ်ဂ့ၢ်ဂ့ၢ်ဖဲရံ့နၢ်း(စ်) ဝ့လဲး(ထ်) (Marinus Willett), ကဲးစ်ဉ်ဘီး(ထ်)အသုးခိဉ်ဒိဉ်ခံဂၤတဂၤ, ပၢဆ့ၢ်ဝဲတၢ်ထိဉ်ခးသဖ့ိတၢ်သတူ၎်ကလ၁်လၢအသုးကလၢၤဒီးဖိ့ဉ်နှ်ၢ်ဝဲအဒုဉ်အဒါပှၢလိ၁်ဖိတနီၤ, မၤဟးဂီၤကွာ်ဝဲအသုးတၢ်လိၢ်တၢ်ကျဲတဖဉ်, ဒီးဟဲက့ၤစိ၁်ဝဲသိလ့ဉ်လၢအဝ့ဲၤဒီးတၢ်ဝီးတၢ်လီ ၂၁ ခိဉ်ဆူအသုးကလၢၤအပူးနှဉ်လိၤ. တၢ်ထိဉ်ခးသဖ့ိတၢ်သတူ၎်ကလ၁်အံၤဝံၤဝဲဖဲလါအီကျ၁် ၂၃ သီ, ဖဲကိၢ်မိၢ်ပှၢ်အသုးလၢသုးခိဉ်ကျၢ်ဂ့ၢ်ဘဉ်နံ့ဒ်း(ထ်)အၤနီ (Benedict Arnold) ပၢဆ့ၢ်ဝဲအံၤဟဲတုၤထိဉ်လၢကမၤဆူဉ်ထိဉ်သုးကလၢၤအံၤအသုးမ့ၢ်တဖဉ်အဂီ၊နှဉ်လိၤ. တၢ်မၤနၢၤလၢဖီး(ထ်) စတဲဝံး(စ်), ယုာ်ဒီး တၢ်မၤနၢၤကွာ်ဘၢ်ကွဲ၁်(နှ်) ဒီးတၢ်ဟ်လီၤစုကဝဲၤလၢစဉ်ရ၃်ထိကဉ် (Saratoga) အံၤဒုးအိဉ်ထိဉ်ဝဲ သိဉ်မ့ၢ်ကရၢ သ့ဝ်တဖဉ်လၢအမဲရကၢကိၢ်စၢဖ့ိဉ်, ဖြဉ်စ့ဉ်, ဒီးနဲ့သၢလဲ(နှ်)အဘၢဉ်စၢၤနှဉ်လိၤ.

စဉ်ရှည်ထိုင်ကာသုံးဂုဏ်ဝိတ်ဟူးတာ်ဝဲ၊ လါယူ၊ – လါအီးကထိဘာဉ် ၁၇၇၇

စဉ်ရှည်ထိုင်ကာသုံးဂုဏ်ဝိအတာ်ဟူးတာ်ဝဲ၊အံၤမှာ်ဒဉ်သုးခိုဉ်ကျိုးဖိကွီ(နိ)ဘာ်ကွဲဉ်(နိ)အတာ်ဆိကမိဉ်ထဲတဂၤဒီး၊ လၤအနာ်ဝ လၤအဝဲရကၤတာ်ပၢါဆၢအံၤတာ်ဆိကတိၢ်ကွာ်အီၤသ့ခီဖျိတာ်မၤလီၤဖးပှၤအဖုအဂီၢ်တဖဉ်လၢဟၢး(ဒ်)စၢဉ်ထံ ကျိ (Hudson River) အကၢၢ်ခိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ. အတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျၢမှာ်ဝဲကဟူးဂဲၤဝဲစးထိဉ်လၢခဲနဒၢ်ဆူကလံၤထံးတက ပၤ, ထိဉ်ဆူခွဲဉ် ဖျ(နိ)ကမါ (Lake Champlain), တၢ်ထိဉ်ဒုးန္ဒၢ်ထံၢ်ခီဒၢ်ရိကဉ်သုးကလၢ (Fort Ticonderoga) ဝံၤဒီးကလဲၤလီၤဝဲဆူ ကလၤထးခဖျဟၢးဒ္ဒ)စၢဉ်ထကျၢဆူအ(လ)ဘၢနၢ (Albany) နှဉ်လၢ. ဖန္ဒၢအဝဝကမၤယှာ်မၤသကးတၢဒး စၢၤ(ရ) ဝ့လယၢ် ဟိဉ်ဝံ၊ (Sir William Howe), လၢအဟူးဂဲၤစးထိဉ်လၢဝ့ၢ်ညူယီးဆူကလံၤစိးတကပၤ, ဒီးဘဲရံဉ်ဏဲး(စ်) ထံဉ် လဲးကၢ်, လၢအဟဲလီၤဆူမှာ်ထိဉ်တခီလၢမိဉ်ဟိဉ်ကျိဒီတဘိနှဉ်လီၤ. မှာ်နာ်သကှဒ်နှဉ်ဒီး, ဟိဉ်ဝံ၊စးထိဉ်မၤဝဲအသုးတၢ် ဟူးတၢ်ဝဲၤတခါလၢကဒုးန္ဒၢ်ဝဲဖံၤလဒဲလဖံဉ်ယၢ် (Philadelphia) အဂၢ်ဒီးအဝဲတတုၤထိဉ်ဆူဏဲ(လ)ဘါနံဉ်နီတဘျိဘဉ်, ဒီး ဏဲး(စ်)ထံဉ်လဲးကၢ်တခီလၢတၢ်မှာ်လၢ်တအိဉ်လၢၤအပူၤဘဉ်တံာ်တာ်အသးလၢဖီး(ထ) စတဝံး(စ်)အတၢ်ထိဉ်ဒုးအီၤသတူၢ်လာ် လၢ ၂၁ သီအတၢ်ပူၤဒီးတၢ်ဆိဉ်သဖှိအီၤလၢကဂုၤကှၤအခံဆူခဲနဒၢ်နှဉ်လီၤ.

ဖဲ ဘၢ်ကွဲဉ်(နိ)ထိဉ်ဒုးန္ဒၢ်ဝဲထံဉ်ခီဒၢ်ရိကဉ်လၢအထိဉ်ဒုးန္ဒၢ်ဝဲညီကဒဉ်ဒီးချုသဒံးလၢအထိဉ်ဟူးထိဉ်ဂဲၤထိဉ်တၢ်ဏဲဉ်ကလှာ်အသး သဟိဉ်ဝံၤအလီၢ်ခံ, အဝဲလီၤဟူးဂဲၤကဒီးဝဲဆူကလံၤထံးတကပၤ, မၤနၢၤကွာ်ဝဲအဝဲရကၤသုးမှာ်တဖဉ်ဖဲဟဉ်ဘါ(ဒ်)ထၢဉ် (Hubbardton) ဒီးဆိဉ်ဖျိုးကွာ်ဝဲဖီး(ထ)ဏဲနၢ် (Forts Anne) ဒီးဖီး(ထ)ဏဲး(ဒ်)ဝး (Edward)အသုးလၢအသုးလီၢ်သုးကျဲ ဟဖဉ်နှဉ်လီၤ. ဝံၤဒီးအတၢ်ဘူဉ်ဂုၤတီၢ်ဘဉ်ဏံၤစးထိဉ်လၢ်ကွာ်ဝဲဒဉ်နှဉ်လီၤ. ဟဲဉ်စဉ်အသုး (Hessians) (ကျၢမနံဉ်သုးဒီးလဲ သးတဖဉ်) အသုးကျိုတကျိုလၢအဝဲဆှၢထိဉ်ဝဲလၢကလူၤဒုးဘဲနှ(နိ)ထၢ်(နိ)ဏံၤဘဉ်တၢ်မၤနၢၤကွာ်အီၤလၢသုးမှာ်တဖဉ်လၢသုး ခိုဉ်ကျၢ်ဖိကွီ(နိ)စတဉ်(ခ်) (John Stark) ဒီ: သုးခိုဉ်ဒိဉ်ဂီ၊ဂုၢ်စဲး(သ်)ဝါနၢ် (Seth Warner) ပၢဆှၢဝဲနှဉ်လီၤ. ဘၢ်ကွဲဉ်(နိ) လီၤကဒီးဝဲဆူကလံၤထံးတကပၤခီဂ်ဝဲဟၢဉ်စၢဉ်ထံကျိဒီးဆိလီၤကှၤအသုးမှာ်တဖဉ်ဘူးဒီးစတှဝီထၢဉ် (Stillwater), ညူယီး ကီ၊စဲဉ်လၢမှာ်မဆါတနံၤဏံၤ, တၢ်လီ၊ဖဲအဝဲရကၤအသုးလၢဟိဉ်ရှရှိဉ်ကှး(ထ) (Horatio Gates), လၢတၢ်တိဉ်ထိဉ်အီၤ လၢဖံ လံးခ္ဘုဝါလၢ်အလီ၊ဒ်အဝဲရကၤသုးခိုဉ်တဂၤအသိးဏံၤဖြိဉ်ထိဉ်အလီ၊အလၢဖဲဘဲမံး(ဓ်)ဟဲး(ထ) (Bemis Heights) တၢ်လီ၊ နှဉ်လီၤ. ဘၢ်ကွဲဉ်(နိ)ကျဲးစၢးခီဂ်ဖျိုဝဲဒဉ်အဝဲရကၤအကျဲတဖဉ်ဖဲဖြိုမဲ (Freeman) အစ်လီ၊ (စဲးပတ့ဘၢဉ် ၁၉ သီ) အပူၤတ တီၤဒီးဖဲဘဲမံး(ဓ်)ဟဲး(ထ) (အီးကထိဘၢဉ် ၇ သီ) တတီၤနှဉ်လီၤ. အတၢ်ကျဲးစၢးခံမံၤလၢ်ဏံၤဟးဂီၤကွာ်ဝဲဒဉ်, ဒီးဘြဲးထံး(ရ်) သုးခိုဉ်ဏံၤထံဉ်လီၤအသးလၢအနိဉ်ဂံ၊စုၤလီၤဒီးဘဉ်တၢ်ကဝီၤယာ်အီၤဒီးဂုၤကှၤအခံတသ့လၢၤဘဉ်အယိ, ဟ်လီၤကွာ်အစုကဝဲၤ ဖဲအီးကထိဘၢဉ် ၁၇ သီ, ၁၇၇၇ နံဉ်အနံၤနှဉ်လီၤ.

တၢ်ဟ်ကဖၢဟ်ဒိဉ်စိသးအတၢ်မှာ်တၢ်ခုဉ်

အဝဲရကၤတၢ်ပၢါဆၢအတၢ်ဒုးဝံၤဝဲဖဲ ၁۷၈၃ နံဉ်, ဘဉ်ဆဉ်အဝဲရကၤကိၢ်စၢဖှိဉ်ဒီးအဝဲရကၤအှဒယၢ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်ဒုးလိာ်အသးဒ် ဒဉ်တၢ်နှဉ်လီၤ. လၢတၢ်ကဆိကတိၢ်ကွာ်တၢ်ဒုးလၢညူယီးအဂီ၊, အဝဲရကၤကိၢ်စၢဖှိဉ်ထံဉ်လိာ်တဲကျၤသကိးတၢ်ဒီးထံကိၢ်ယုဘှဉ် သိဉ်မှံၤကရၢဘဉ်ဃးဒီ: ဖီး(ထ) စတဝံး(စ်)အလံာ်ဃံးဃာ် (Treaty of Fort Stanwix) ဖဲ ၁۷၇၈ နံဉ်နှဉ်လီၤ. အဝဲရကၤ ကိၢ်စၢဖှိဉ်တခီဖိဉ်ပျၤဝဲဒဉ်တၢ်မၤလံာ်ဃံးဃာ်အံၤ, ဖိဉ်ဒုးဃာ်ဝဲဒဉ်အဝဲရကၤအှဒယၢ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်တုၤလၢတၢ်ဆှၢကဒါကှၤတၢ်ဒုး တၢ်ယၤအပှၤယာ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်တစု. ဒီးမၤပျၤမၤဖုးမၤဆူဉ်ဝဲထံကိၢ်ယုဘှဉ်ကရၢအံၤအခၢဉ်စးသ့ဉ်တဖဉ်လၢကဆဲးလီၤမံၤလၢလံာ် ဃံးဃာ်အံၤအပူၤနှဉ်လီၤ. တၢ်မၢဆူဉ်စၢ်ကိုးထံကိၢ်ယုဘှဉ်အကရၢအံၤလၢကဏးလီၤကွာ်အတၢ်ယုထိဉ်တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲတဖဉ်ဆူ အိဉ်ဟါယိဉ်ဒီ: ဖဲစံၤလဘါနံယၢ်မှာ်နှာ်တကပၤ, လၢအမှာ်မှာ်နှာ်တကပၤတၢ်မၤလၢ်ထိဉ်တၢ်လီၢ်အတၢ်မၤသီထိဉ်ကှၤနှဉ်လီၤ. တကးဒ်ဘဉ်, တၢ်ဟ်ပနိဉ်စၢ်ကိုးပှၤအဝဲရကၤအှဒယၢ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်ဒ်အမှာ်ပှၤလၢအဘဉ်ထွဲဒီးတခီထံတခီကိၢ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢအ ကိၢ်ဆၢစဲဘူးလိာ်အသးဒီးအဝဲရကၤကိၢ်စၢဖှိဉ်နှဉ်လီၤ. ၁۷၈၄ နံဉ်အလံာ်ယံာ်ယာ်အံၤတကတိၢ်ယီဒုးအိဉ်ထိဉ်ဝဲအိဉ်ဟါယိဉ်အဝဲ ရကၤအှဒယၢ်ဖိတၢ်ဒုးစးထိဉ်လၢ ၁۷၈၀ နံဉ်တဖဉ်ဒီ: ၁۷၉၀ နံဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

၁۷၈၈ ဒီ: ၁۷၉၀ နံဉ်လံာ်ဃံးဃာ်ဒီးကိဉ်ကးကရၢသ့ဉ်တဖဉ်

ဖဲကိၢ်အဝဲရကၤတၢ်ပၢါဆၢဝံၤအလီၢ်ခံ, ဖီး(ထ)စတဝံး(စ်) (Fort Stanwix) အသုးကလၤဘဉ်တၢ်စူးကါကှၤအီၤလၢပှၤအဝဲရ ကၤအှဒယၢ်ဖိအတၢ်ရှလိာ်မှာ်လိာ်အဂီ၊နှဉ်လီၤ. ဖနှဉ်တၢ်လီၢ်လွှၢ်တီၤအဂ့ၢ်အဝီအံၤတၢ်ထံဉ်လိာ်တဲကျၤအီၤခီဖျိညူယီးကိၢ်စဲဉ် ယှာ်ဒီးအီ(နိ)အံၤ၎ (Oneida), အီနိ(နိ)၎ကၢ် (Onondaga), ဒီးခဉ်ယူဉ်ကၢ် (Cayuga) လၢအတအိဉ်ဒီးဖဲဉ်ဒရၢ်ပဒိဉ်အ တၢ်အၢဉ်လီၤဟှဉ်အခွဲးဘဉ်နှဉ်လီၤ. လၢခံတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲအဂ့ၢ်အဝီတဖဉ်အံၤဘဉ်တူၢ်လိာ်ကှၤအီၤလၢ ၁۷၉၄ နံဉ်ခဉ်နဉ်ဒၢ်ကွဉ်အ လံာ်ဃံးဃာ် (1794 Treaty of Canandaigua) အပူၤနှဉ်လီၤ. ဆူမဲာ်ညါနံဉ်ကိုးနံဉ်ဒဲးသ့ဉ်တဖဉ်ဖဲလါယူၤထိဉ် ၁ သီနှဉ် ပှၤအီ(နိ)အံၤ၎ဖိ, အီနိ(နိ)၎ကၢ်ဖိ, ဒီးပှၤခဉ်ယူဉ်ကၢ်ဖိတဖဉ်ဟဲဆူဖီး(ထ)တစဲဝံး(စ်)ယှာ်ဒီးခၢဉ်စးလၢညူယီးကိၢ်စဲဉ်သ့ဉ်တ ဖဉ်လၢကမၤနှၢ်ဘဉ်ဝဲတနံဉ်တဘျိအဝဲသ့ဉ်အဟိဉ်ခိဉ်လီၢ်အပှၤကလံၤတဖဉ်အဂီ၊နှဉ်လီၤ. လၢတၢ်နှဉ်အဃိ, ဟိဉ်ခိဉ်လီၢ်လၢအ ဘဉ်တၢ်အိးထိဉ်အီၤလၢအဝဲရကၤအှဒယၢ်ဖိ–ညူယီးကိၢ်စဲဉ်တၢ်သးလီၤပလိာ်အံၤဟှဉ်ဝဲအခွဲးလၢတၢ်ကခူဉ်ထံဘီကျိၤဖးဒိဉ်သ့ဉ် တဖဉ်, တကတိၢ်ယီဒုးအိဉ်ထိဉ်ဝဲအံၤရံဉ်ထံဘီကျိၤဖးဒိဉ် (Erie Canal) ဖဲ ၁၈၂၇ နံဉ်နှဉ်လီၤ.

၁۷၈၄ နံဉ်အလံာ်ဃံးဃာ်ယှာ်ဒီးထံကိၢ်ယုဘှဉ်သိဉ်မှံၤကရၢ တၢ်ဂီၤတၢ်ဖိဉ်တဖဉ်, လၢ U.S. National Archives

တက်ဂုံခိုင်သည့် တဖက်လာ ဖီး(ထ်)စတဲဝံး(စ်)တက်စံခ်စီးတဲစီးအပူး

၁۷၅၈ – ဘြိုးထံးဘိုထိုဉ် **ဖီး(ထ်)စတဲဝံး(စ်) သုးကလား**, လာသုးမှ၊သံဘိတဖဉ်ထိုဉ်ဒုးမးနှ၊ဝဲဖြဉ်စ့ဉ်အသုးကလားတဖဉ်ဖဲ ခ့စထၢဉ် (Kingston), အိထါရ်ဉ်ယိဉ် (Ontario) (၁۷၅၈ နံ့ဉ်), အိဉ်စဝံးကိဉ် (Oswego), ဒီး နၢ်ကဉ်ရဉ် (Niagara (၁۷၅၉ နံ့ဉ်), ဒီး စှ၊(နှ်)လီရဲၢ်(စ်)ကျိ (St. Lawrence River)ဒီး ဒီ(နှ်)ထြ(လ်) (Montreal) (၁۷၆၀ နံ့ဉ်)နှဉ်လီၤ.

၁۷၆၈ – တၢ်ထံဉ်လိာ်တဲကျၤသကိးကိၢ်ဆၢအလာ်ယံးယာ် (Boundary Line Treaty) ဖဲဖီး(ထ်) စတဲဝံး(စ်)ဒီးထံကိၢ်ယုဘ့ဉ်အကလှာ်ဒူဉ်အံၤအိးထိဉ်ဝဲဒဉ်တၢ်လိၢ်တၢ်ကျဲလာ အဲလဲးကဲနှ်၊ (Allegheny) ဒီးအိဉ်ဟါယိဉ် (Ohio) ထံကျိတဖဉ်အမှ၊ထိဉ်ဒီးကလံၤထံးလၢတၢ်သူဉ်လီၤဆီလီၤသးအဂိၢ်နှဉ်လီၤ. လာ်ယံးယာ်အံၤဒုးသူဉ်ထိဉ်သးဟ့ဝဲကလှာ်ဒူဉ်လၢအဂၤလၢအအိဉ် ဆိးဖဲတၢ်လိၢ်သ့ဉ်တဖဉ်အံၤအပူးနှဉ်လီၤ.

၁۷۷၇ – တၢ်ကဝီၤယာ်ဖီး(ထ်)စတဲဝံးအံၤစးထိဉ်အသးဖဲလါအီကျာ် ၃ သီအနံၤနှဉ်လီၤ. ကဲး(နှ်)စၢ်ဘီး(ထ်) (Gansevoort) အၢဉ်လီၤအသးလၢကဖိဉ်ကျၤယာ်ဝဲဖီး(ထ်)အသုးကလၢၤအံၤ "တုၤလၢအကတၢ်" တစုနှဉ်လီၤ. ဆဲး(စ်)ထံဉ် လဲးကွၢ်ဉ်ဟ် ကတိၢ်ကွံာ်အတၢ်ကဝီၤယာ်တၢ်လိၢ်အံၤဖဲ ၂၁ သီအတိၢ်ပူးပူးကွံာ်အလိၢ်ခံခီဖျိအဓဲရကၤဖိသ့ဉ်တဖဉ်ဟဲထိဉ်သုးဘူးအါထိဉ်အသး အယိလၢကမၢဆူဉ်ထိဉ်သုးဂံၢ်ဘါအယိနှဉ်လီၤ.

အိဉ်ရဲးစခါနှ်ၢ်တၢ်ဒုး (Battle of Oriskany), ဖဲလါအီကျာ် ၆ သီ, အံၤမှ၊်ဘြိုးထံး(ရ)်ဒီးအ့ဒယၢ်သုးဖိတဖဉ်ဘဉ်သဂၢ်ခးလိာ် အသးဒီးသုးဖိ ၈၀၀ ဂၤလၢ နံ့ဉ်ခိဉ်လးဟၢဉ်ခံမၢ်အတၢ်တီခိဉ်ရိဉ်မဲဖီလာ်, ခိဉ်ဆၢတၢ်လၢတၢ်ကမၢ၄ဲမၢထူဉ်ဖျုးထိဉ်ကွံာ်ဖီး(ထ်) စတဲဝံး(စ်)အသုးကလၢၤအဂိၢ်နှဉ်လီၤ. သုးမှ၊်လၢဖီး(ထ်)စတဲဝံး(စ်)အသုးကလၢၤတဖဉ်နှ၊်လီၤဂုံဆူဉ်တၢ်လၢပှၤသးတိဒီး ဘြိုး ထံး(ရ)်ဒီးအ့ဒယၢ်ဖိအသုးတၢ်လိၢ်တၢ်ကျဲသ့ဉ်တဖဉ်အပူးနှဉ်လီၤ.

၁۷۷၉ – သုးမှ၊်သံဉ်ဘိလၢအဘဉ်တၢ်တိခိဉ်ရိဉ်မဲအီၤလၢသုးခိဉ်ကျၢ် ကို(နှ်)စှ၊်လံဉ်ဝၢ် (John Sullivan) ဒီး ကွ,(မ်)ခလ့ ထၢ်(နှ်) (James Clinton) တဖဉ်ထိဉ်ဒုးလီၤဗိုၢ်ကွံာ်ဝဲဝ့ၢ်အိဉ်နီ&ၢ်ကၢ် (Onondaga) လၢထံကိၢ်ယုဘ့ဉ်ကရၢအထံအကိၢ် အသးကၢ်ပူး, လၢတၢ်မၤကဉ်ကၤတၢ်လၢတၢ်ထိဉ်ဒုးမိဉ်ဟိဉ်တၢ်ပၢၤခိဉ်အယိနှဉ်လီၤ. အ့ဒယၢ်ဖိအတၢ်ထိဒုဉ်ထိ&ၢ်လိာ်အသးအံၤ ဆူဉ်ထိဉ်ကိၢ်ထိဉ်ဝဲဒဉ်နးနးကလာ်နှဉ်လီၤ.

၁۷၈၄ – လာ်ယံးယာ်လၢတၢ်ဆဲးစုပနီဉ်လၢဖီး(ထ်)စတဲဝံး(စ်)အံၤဆိကတိၢ်ကွံာ်ဝဲတၢ်ဒုးလၢထံကိၢ်ယုဘ့ဉ်ကရၢအကလှာ်ဒူဉ်လၢ ဖဲတၢ်ဒုးအဆၢကတိၢ်မှ၊်ဝဲဘြိုးထံး(ရ)်အသိဉ်မှဲၤ, ဒီးမၤဆူဉ်အဝဲသ့ဉ်လၢကဟ့ဉ်လီၤအးလီၤကွံာ်ဝဲကယဲၢ်မှ၊်အတၢ်ယ့ထိဉ်လၢက ဒီးနှ၊်ဘဉ်ညူယီးကိၢ်စဉ်မှ၊်နှ်ဒီးအိဉ်ဟါယိဉ်ထံကျိအကလံၤစီးတကပၤခဲလၢာ်နှဉ်လီၤ.

၁۷၈၈ – ညူယီးကိၢ်စဉ်ထံဉ်လိာ်တဲကျဲၤတၢ်ဘဉ်ယးဒီးဟိဉ်ခိဉ်ဂ့ၢ်ဝီယုာ်ဒီးအီ(နှ်)အံၤ&ၢ်ဖိဒီးအီနီ(နှ်)&ၢ်ကၢ်ဖိဖဲဖီး(ထ်) စတဲ ဝံး(စ်), ဒီးမၤ နှ၊်ဝဲအ့ဒယၢ်အတၢ်လိၢ်တၢ်ကျဲတဖဉ်လၢ်လၢ်ကွာ်ကွာ်, ဒီးလၢတၢ်မၤအံၤအပူးဆၢဉ်မာ်တၤလီၤနှ၊်တၢ် ဒီးဖဲးဒရၢဉ်အ ပှၤဘဉ်မူဘဉ်&ါ ဒီးအ့ဒယၢ်ဖိအတၢ်သဘျှ,ခံဖုလၢာ်နှဉ်လီၤ.

၁۷၉၀ – ပှၤအီနီ(နှ်)&ၢ်ကၢ်ဖိဒီးပှၤခဉ်ယူ၊်ကဉ် (Cayuga) ဖိတဖဉ်မၤတၢ်အၢဉ်လီၤဘဉ်ယးဒီးဟိဉ်ခိဉ်ဂ့ၢ်ဝီလၢတၢ်ထံဉ်လိာ်တဲ ကျၤသကိးတ့ၢ်အီၤအံၤယုာ်ဒီးညူယီးကိၢ်စဉ်ဖဲဖီး(ထ်)စတဲဝံး(စ်)နှဉ်လီၤ. တၢ်လိၢ်တၢ်ကျဲလၢတၢ်မၤနှ၊်အီၤသ့ဉ်တဖဉ်အံၤအါအါ ဂိၢ်ဂိၢ်နှဉ်တၢ်ဆါလီၤကွံာ်အီၤ&ၢ်သိးဒီးကဟ့ဉ်က့ၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအဒုဉ်ကမၢ်တဖဉ်အဂိၢ် မ့တမ့ၢ် ဟ့ဉ်မၤစၢၤကွံာ်သုးဖိသံဉ်ဖိတဖဉ် အဂိၢ်နှဉ်လီၤ.

တၢ်နံဉ်ကျဲဆူသုးကလၢၤအတၢ်သူဉ်ထိဉ်ဘိုထိဉ်တဖဉ်

မ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤဖီး(ထ်)စတဲဝံး(စ်)အိဉ်ဖျါဝဲအါတကှ၊်&ၢ်အပူးကွံာ်ဖဲအမဲရကၤတၢ်ပၢ်ဆၢအိဉ်ဝဲအဆၢကတိၢ်အသိးနှဉ်လီၤ. ဝ့ၢ်ရိမ့ၢ (City of Rome) ဒီးထံလိၢ်ကိၢ်ပူးတၢ်ကွၢ်ကိအကရၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤ (National Park Service) မၤသကိးတ့ၢ် တၢ်လၢကဘိုထိဉ်ဝဲသုးကလၢၤနှ၊်ကိၢ်လၢ ၁۷၇၆ နံ့ဉ်တတီၤအဒိလၢအလီၤပလိာ်လိာ်အသးလီၤတၢ်လီၤဆဲး, ခီဖျိစူးကါတၢ်ရဲဉ် တၢ်ကျဲၤဒီးလံာ်လၢ်ခရိအဂံၢ်ထံးခိဉ်ဘိသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ. &်လဉ်ဂ့ၤ, တၢ်သူဉ်ထိဉ်အဒၤးလိၢ်ခၢဉ်သးတဖဉ်, သုးပၢၤတၢ်အဒၤးတ ဖဉ်, စါလံဉ်သနှ (sally port), တၢ်ဟးလိၢ်ဟံဉ်ဖိ, ဒီ; (ravelin) တဖဉ်တၢ်တဘိုထိဉ်ကှ,အီၤဘဉ်နှဉ်လီၤ. တၢ်ဂီၤတၢ်ဖိဉ်လၢ ဟိဉ်ခိဉ်ဂီၤနဲဉ်ကျဲအပူးသ့ဉ်တဖဉ်မ့ၢ်ဝဲဒဉ်နိဉ်ဝ်ာ်ခံလၢလံာ်ဖျၢဉ်ကူ၊်လၢလာ်သ့ဉ်တဖဉ်အံၤအဂိၢ်, လၢအဟ်ဖျါထိဉ်ဝဲသုးကလၢၤ အံၤအကှ၊်အဂီၤအခိဉ်သ့ဉ်သ့ဉ်တဖဉ်, လာ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ကျးလီၤအီၤတဖဉ်ဟ်ဖျါထိဉ်ဝဲတၢ်ဝီးတၢ်လီတဖဉ်လၢတၢ်တဲ ဖျါထိဉ်အီၤလၢဝီ&ၢ်သြဲသနၢ်ဉ်လၢလာ်အံၤနှဉ်လီၤ.

တၢ်တိထံ– တၢ်လိၢ်အံဉ်အံဉ်ဖိလၢကရၢဖးထိဒီးထံကျိၤအဘၢဉ်စၢၤ, မ့ၢ်&်သိးဒီးဟိဉ်ခိဉ်အသုတလီၤလာ်ဆူထံကျိၤအပူးတဂ့ၤ အဂိၢ်နှဉ်လီၤ.

တိာ်ခိဉ် (Bastion) – မ့ၢ်ဝဲနၢ်ဉ် မ့တမ့ၢ် တၢ်အသနၢ်ဉ်တဖဉ်လၢအအိဉ်ထိဉ်ထိအသးလၢ ဖီး(ထ်)သုးကလၢၤအကပၤနှဉ်လီၤ.

&ၢးဖိ (Casemate) – မ့ၢ်ဝဲတၢ်သူဉ်ထိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢအဘိုထိဉ်အီၤလၢဖီး(ထ်)သုးကလၢၤအဒူဉ်အပူးအကပၤ&်သိးဒီးကဟ် ကီၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤသ့ဉ်တဖဉ်အဂိၢ် မ့တမ့ၢ် လၢကဒုးအိဉ်ဒုးဆိးပှၤဟိာ်ခွါသ့ဉ်တဖဉ်အဂိၢ်နှဉ်လီၤ.

ကျဲဒီသ&ၢ (Covered Way)– မ့ၢ်ဝဲကျဲတကလှာ်လၢအအိဉ်ဝးတရံးတၢ်ပူးကျိၤဒီးဘဉ်တၢ်ဒီသ&ၢအီၤလၢတိာ်ဖှဉ်ကိာ်ဖိလၢအ ဘဉ်တၢ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်အီၤလၢကၢ်လၢတၢ်ဘိုထိဉ်ဟ်အီၤနှဉ်လီၤ. တၢ်အံၤတၢ်ရူးကါအီၤလၢတၢ်ဟ်လီၤခိဉ်ချ,သုးဒီး သုးမှ၊်သံဉ်ဘိ ဝးတရံးဖီး(ထ်)သုးကလၢၤနှဉ်လီၤ.

တၢ်ဒူဉ် (Curtain Wall) – မ့ၢ်ဝဲတၢ်ခိဉ်ဒူ&ၢ်သနၢ်ဉ်လၢအဒုးစဲဘူးတိာ်ခိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တၢ်ပူးထံကျိၤ – မ့ၢ်ဝဲထံအကျိၤလၢအအိဉ်လၢဖီး(ထ်)သုးကလၢၤအဒူဉ်ကပၤတကူ၊်တခီ မ့တမ့ၢ် ဝးဝးမ့ၢ်&်သိးဒီးကမၤ တံာ် တာ်ဝဲဒုဉ်&ါအတၢ်ဟဲထိဉ်ဒုးတၢ်နှဉ်လီၤ.

တၢ်ပူးဖျိလၢတၢ်ကခးစိမျိာ် (Embrasure) – မ့ၢ်ဝဲတၢ်ထူဉ်ဖျိတဆူလၢတၢ်ဒူဉ်တိာ်အကပၤလၢတၢ်ခးမျိာ်အဂိၢ်နှဉ်လီၤ. နၢ်လၢ တၢ်မၤလဲၢ်ထိဉ် အီၤတဖဉ်မ့ၢ်&်သိးကပျဲမျိာ်အနီဉ်ဖျးလၢကခးထိဉ်ဝဲအဂိၢ်နှဉ်လီၤ.

သ့ဉ်ခိဉ်စူ (Fraise) – မ့ၢ်ဝဲကရၢ်လၢတၢ်မၤအီၤလၢသ့ဉ်ကူ၊်ကျိဉ်ဖးထိလၢတၢ်မၤစူအခိဉ်တဖဉ်ဒီးတၢ်ဆဲးလီၤတစ္ၤအီၤဆူတိာ် ဒူဉ်ဖးဒိဉ်အချတကပၤ, မ့ၢ်&်သိးကတြိဆၢဝဲဒုဉ်&ါအတၢ်ထိဉ်ဒုးဖီး(ထ်)သုးကလၢၤသတူ၊်ကလာ်အဂိၢ်နှဉ်လီၤ.

ကၢ်ကပၤ (Glacis) – မ့ၢ်ဝဲကၢ်ကပၤလၢအဘံလီၤဖဲအဘဉ်လၢဖီး(ထ်)သုးကလၢၤအယၢၤဝးဝးလၢတၢ်မၤအီၤလၢဟိဉ်ခိဉ် ဒီးစးထိဉ်အိဉ်ဝဲလၢကျဲဒီသ&ၢတကပၤ&ီးဆူတၢ်လိၢ်ခိဉ်ယၢၤလၢအအိဉ်ဘူးဖဲနှဉ်နှဉ်လီၤ.

တိာ်ဒူဉ်ဖှဉ် (Parapet) –
မ့ၢ်ဝဲ&ဉ်တၢ်ဒူဉ်လၢတၢ်ဆီလီၤအီၤလၢတိာ်ဒူဉ်ဖးဒိဉ်အဖီခိဉ်မ့ၢ်&်သိးကဒီသ&ၢဝဲဖီး(ထ်)အပှၤသုးဖိသ့ဉ် တဖဉ်ဒီးအတၢ်စုကဝဲၤသ့ဉ်တဖဉ်လၢအဒုဉ်အခါအတၢ်ခးစိအဝဲသ့ဉ်အဂိၢ်နှဉ်လီၤ.

သုးခိးတၢ်အ&ၢးဖိ (Sentry Box) – မ့ၢ်ဝဲတၢ်သူဉ်ထိဉ်ဆံးဆံးဖိတခါလၢတၢ်ဘိုထိဉ်အီၤလၢတိာ်ဒူဉ်အဖီခိဉ်ဖဲတိာ်ခိဉ်တဖျၢဉ်စုာ် စုာ်အပူး&်သိးဒီးဖဲမူခိဉ်ကလံၤသိဉ်ဂီၤတဘဉ်လိၢ်ဘဉ်စးအဆၢကတိၢ်သုးခိးတၢ်ကအိဉ်ကဒုဝဲအဂိၢ်နှဉ်လီၤ.

National Park Service
U.S. Department of the Interior
Fort Stanwix National Monument
112 E Park Street
Rome, NY 13440

တ၊်ကွၢ်ယုသ့ၣ်ညါဒီး(ထ)သုးကလ၊။

၁ – ဝ့လဲၣ်(ထ)ဝဲလီၢ် (Willett Center). စးထိၣ်ကွၢ်ဖဲအံၤလ၊တၢ်မၤညီနၢ်ထိၣ်သးဘၣ်ဃးဒီး(ထ) စတဲဝံး(စ်)သုးကလ၊။ ဒီးအဖဲရကၢတၢ်ပၢ်ဆ၊လ၊မိၣ်ဟီၣ်တၢ်ပၢ၊ခိၣ်တဖၣ်နၣ်တက့ၢ်. ယုကွၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဒွဲပူ၊တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲ၊အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျ၊တဖၣ်, ဟးယုပ့၊တၢ်ဟ့ၣ်ဖိလ၊အဆိၣ်ထဲတခါဒီ၊တဖၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်နီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်တက့ၢ်.

၂ – တိ၊ထုး . တၢ်တသ့ၣ်ညါအီ၊လ၊အမ့ၢ် ဒီး(ထ) စတဲဝံး(စ်)နၣ်ဆိၣ်ဒီးအတိ၊ထုးသးဒ်လဲၣ်တကလ့ၢ်ဘၣ်. ဖဲနၣ်အဆ၊ကတိၢ်, တိ၊ဒ်အံၤတကလ့ၢ်နၣ်အါတက့ၢ်တၢ်စူးကါအီ၊လီ၊. လ၊တိ၊တကပ၊စ့ၢ်စ့ၢ်နၣ်တၢ်အယ၊အိၣ် ၅၅၀ ကံလီလ၊အဟူးဂဲ၊မၤတၢ်ဒ်သိးဒီးတၢ်ထုးတယ့ၢ်ယ၊အသးယၢ်ခီယၢ်ခီအကျဲအသိး, ဒီးပ့၊ဘၣ်လဲ၊စးထိၣ်အီ၊လ၊ပ့၊ကညီအဂ်ၤဒၣ်ဝဲ, ဝံ၊ဒီးကထုးတယ့ၢ်လီ၊သးယၢ်ပ၊ဒ်သိးတိ၊ကဝံၣ်ထိၣ်အသးအဂီၢ်နၣ်လီ၊. လ၊တၢ်ကဝံၣ်လီ၊က့၊တိ၊အဂီၢ်, တၢ်နၣ်ဝဲလ၊တၢ်စူးကါတၢ်ဒ်လ၊အယ၊သ့ၣ်တဖၣ်လ၊ကဆိၣ်လီ၊တိ၊အဂီၢ်တု၊လ၊တိ၊အတယၢ်ယ၊အံၤကစိ>်ကဖီထိၣ်က့၊ဝဲအတၢ်အယ၊သ့ၣ်တဖၣ်လ၊အကျိၤအဖီခိၣ်နၣ်လီ၊.

၃ – မ့ၢ်ထိၣ်ကလဲ၊ထံးဒၢးဖ (Southeast Casemate). တၢ်သူၣ်ထိၣ်အံၤဘၣ်တၢ်စူးကါတ့ၢ်အီ၊ဒ်သုးဖတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်အသိးနၣ်လီ၊. ဝ်တြီလ၊အဆိၣ်ဒီးပ့၊အမံၤလ၊ကွၣ်ဖ(နၣ်) (Jansen) နၣ်မ့ၢ်ဝဲသ့ၣ်ဒ့ခိၣ်အမံၤနၣ်လီ၊. လီၢ်မဲလ၊တၢ်မၤဒဲ့၊အီ၊ဒီးလီၢ်ဘိဖးထီတဖၣ်, ကိးဝဲလ၊ " ခြိုး(ဘ်စ်) (cribs)", နၣ်တကပ၊စ့ၢ်စ့ၢ်ပ့၊မဲတြီ ၁၀ တု၊ ၁၂ ဂ၊နၣ်လီ၊.

၄ – မ့ၢ်ထိၣ်ကလဲ၊ထံးတိၢ်ခိၣ် (Southeast Bastion). သုးကလ၊။အတၢ်တ့၊အိၣ်ကိၣ်အလီၢ်အိၣ်လ၊တိၢ်ခိၣ်အံၤအဖီလၢ်နၣ်လီ၊. ကိၣ်ဘုကျ့ၣ်မ့ၢ်ပ့၊သုးဖိအတၢ်အိၣ်ခိၣ်သ့ၣ်, ဒီးပ့၊သုးဖိတဂ၊စ့ၢ်စ့ၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဝဲကိၣ် မ့တမ့ၢ် ကိၣ်ကမူၣ်တဝိၣ်လ၊တနံၤအဂီၢ်နၣ်လီ၊. တိၢ်ခိၣ်အနူၣ်ကပ၊တၢ်ထူၣ်ဖျိုးလဲၢ်တပူ၊အံၤမ့ၢ်ကျဲလဲ၊ဆူတၢ်ပ၊လီၢ် (ဟံၣ်ဖ်), လ၊တၢ်တဘ့ီထိၣ်က့၊အီ၊လ၊၊ဘၣ်နၣ်လီ၊.

၅ – ဒၢးဟ်တၢ်ဖိတၢ်လံ၊. တၢ်သူၣ်ထိၣ်အံၤလ၊အခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိနၣ်မ့ၢ်တ့ၢ်ဝဲတၢ်ဟ်တၢ်ဖိတၢ်လံ၊အလီၢ်တတီ၊လ၊တၢ်ဖိတၢ်လံ၊သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒီးဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကအိၣ်ဒီးပ၊သုးဝီးလီခိၣ်အဒၢးသ့ဝဲစ့ၢ်ကီးနၣ်လီ၊. မ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤကမျၢ်အတၢ်ဟးလီၢ်အိၣ်ဝဲဖဲအံၤနၣ်လီ၊.

၆ – မ့ၢ်ထိၣ်သုးဖိလီၢ်မဲတဖၣ်. အဝဲအံၤမ့ၢ်ဟံၣ်လ၊အကဆူးကတ့၊အါလ၊အအိၣ်ဒီးဒၢးလ၊အကလီဒ်အမ့ၢ်သုးခိၣ်အဒၢး, ပ့၊ကၢတၢ်တဖၣ်အဒၢး, သုးဖိအဒၢးသ့ၣ်တဖၣ်လ၊သုးဒ့သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢဒ်ၢ်ဝံၣ်(ထ) (DeWitt) ဒီးဘျ်ၣ်ခၢ် (Bleeker) ပၢဆ့ၢ်ဝဲ, ဒီးသုးခိၣ်ဖိတဖၣ်အဒၢး သ့ၣ်တဖၣ်နၣ်လီ၊.